

VI SEMINARI INTERNACIONAL D'ARQUEOLOGIA MEDIEVAL I MODERNA
VI INTERNATIONAL SEMINAR ON MEDIEVAL AND POST-MEDIEVAL ARCHAEOLOGY

DE L'ANTIGUITAT A L'EDAT MITJANA, UN PERÍODE DE GRANS CANVIS. NOVETATS DES DE L'ARQUEOLOGIA

FROM ANTIQUITY TO THE MIDDLE AGES, A PERIOD OF MAJOR CHANGES. NEWS FROM ARCHAEOLOGY

ROSES, 19 OCTUBRE 2023
ROSES OCTOBRE 19 2023

PROGRAMA
PROGRAM

**Teatre Municipal de
Roses
(C/ Tarragona, 81)**

VI SEMINARI INTERNACIONAL D'ARQUEOLOGIA MEDIEVAL I MODERNA

VI INTERNATIONAL SEMINAR ON MEDIEVAL AND POST-MEDIEVAL ARCHAEOLOGY

DE L'ANTIGUITAT A L'EDAT MITJANA, UN PERÍODE DE GRANS CANVIS. NOVETATS DES DE L'ARQUEOLOGIA

FROM ANTIQUITY TO THE MIDDLE AGES, A PERIOD OF MAJOR CHANGES. NEWS FROM ARCHAEOLOGY

19 D'OCTUBRE / *OCTOBER 19*

Teatre Municipal (C/ Tarragona, 81, Roses).

RESUMS

ABSTRACTS

8,45h Arribada participants / *Participants arrival*

9,00h. PRESENTACIÓ / *PRESENTATION*

9,15h. CONFERÈNCIA INAUGURAL / *INAUGURAL CONFERENCE*

Noves perspectives en l'arqueologia de morts (i vius!) entre l'antiguitat tardana i l'alta edat mitjana. el paper de l'arqueòleg en les recerques multidisciplinars.

Alexandra Chavarria (*Università degli Studi di Padova-UNIPD*)

Possiblement una de les novetats més importants de l'arqueologia en els últims 20 anys ha sigut la multiplicació de projectes multidisciplinaris que inclouen la presència d'especialistes de diversos àmbits i, en particular, de les ciències pures en temes relatius sobretot a les arqueometries i a l'ambient. Pel que fa al material osteològic, els nous anàlisis han afavorit un increment de la informació que tenim sobre la població de l'antiguitat, impensable fa només 10 anys. Les recerques cada vegada més precises sobre els esquelets permeten conèixer el perfil demogràfic d'una determinada població, les patologies i les activitats desenvolupades en vida. Però a més, avui, podem afegir dades sobre l'origen dels inhumats i sobre la dieta a través dels isòtops estables, i finalment, les anàlisis paleogenètiques aporten dades sobre les relacions de parentiu, l'ascendència genètica, els patògens que poden haver causat molèsties infeccioses o

la predisposició genètica a algunes malalties, i perfeccionar informacions que sovint resulten dubtoses en l'anàlisi osteològica, com el sexe dels inhumats.

No obstant això, és fonamental que totes aquestes anàlisis tinguin sempre en compte el context arqueològic i siguin portades a terme amb la col·laboració d'investigadors amb formació arqueològica. Aquests investigadors podran interpretar no només les característiques dels inhumats analitzats (com ara l'estatus social), sinó també interpretar els resultats en relació al context arqueològic però sobretot des del principi, la figura de l'arqueòleg és important per establir les preguntes més adequades que aquestes anàlisis poden resoldre, tenint en compte el període històric i geogràfic considerat.

COMUNICACIONS / COMMUNICATIONS

10,00h. ***Re-discovering Medieval Landscapes in southern Latium: The Monti Aurunci Project.***

Edoardo Vanni (*investigador Università per stranieri di Siena-UNISTRASI*)

Federico Saccoccio (*doctorand Università di Pisa-uniPi*)

The Monti Aurunci Project seeks to investigate, archaeologically, historically and geologically, the region of the Monti Aurunci, situated in southern Lazio (central Italy) between the Apennines and the Tyrrhenian Sea. Historically the Monti Aurunci represents a decisive geographical marker, a zone of contact, and an interface between different ethnic, socio-political and economic entities. Geologically speaking, the Aurunci mountains represent the SW-termination of the Lepini-Ausoni-Aurunci ridge, which is the innermost sector of the Central Apennines (i.e., the closest to the Tyrrhenian Sea). Given the absence of any systematic and substantial archaeological investigations for this area, especially in consideration of nearby heavily studied contexts such as the Pontine Plain, the Liri valley or Minturno to the south. A Comprehensive dataset is one of our primary concerns and will be central to our scientific purposes. In this communication we present some preliminary results from the first archaeological survey of the alluvial plain of the Piana del Campo and the first archaeological campaign in the medieval settlement of Sant'Andrea.

10.15h. ***Continuïtats i ruptures del poblament baiximperial romà i tardoantic a les comarques de l'Alt i Baix Penedès i Garraf.***

Francesc Florensa Puchol (*ATICS sl*)

Magí Miret-Mestre (*Generalitat de Catalunya*)

Es fa una valoració global de les dades sobre *villae* i altres establiments rurals d'època baix imperial romana i tardoantiga obtingudes a les intervencions arqueològiques de recerca i preventives realitzades en els darrers anys a les comarques penedesenques. Els estudis palinològics, carpòlogics i de restes faunístiques disponibles permeten una aproximació al coneixement del medi natural i les activitats agropecuàries d'aquests períodes. Es documenta a partir del segle III una notable disminució del nombre d'ocupacions, que no afecta sobretot a les *villae* més importants, que perduren fins al Baix Imperi romà i, algunes, fins a la tardoantiguitat. Diverses troballes monetàries es poden relacionar amb activitats ramaderes. Durant els segles

V i VI sorgeixen nous tipus d'establiments: habitatge rural extens, cabana aïllada i ocupació de cavitats naturals. Els estudis antropològics i les datacions radiocarbòniques de mostres òssies de sepultures han permès avançar en el coneixement de les pràctiques funeràries d'aquests períodes.

10.30h. ***La regió de Ponent a la Tardoantiguitat (segles V-VIII). Aproximació a la xarxa de poblament, explotació del territori i vies de comunicació des de l'arqueologia del paisatge.***

Montse Baiges Minguella (*Centre de Recerques del Pla d'Urgell-Mascançà*)

Ponent és una de les regions menys estudiades arqueològicament de Catalunya, i al seu torn, l'època tardoantiga és un dels moments més oblidats de la seva història. Amb aquesta comunicació pretenem crear un estat de la qüestió actualitzat per establir una base pels futurs estudis arqueològics sobre aquest període i territori, a més de presentar una primera proposta del patró de poblament i de la xarxa de comunicacions de la Tardoantiguitat a Ponent que caldrà seguir investigant més endavant.

10,45h. **PAUSA-CAFÈ / COFFEE BREAK**

11,15h. ***De los últimos romanos de la Tarraconense a los hispanovisigodos del Ducado de Cantabria.***

José Ángel Lecanda Esteban (*Universidad de Deusto*)

El alto valle del Ebro constituye el extremo occidental de la provincia Tarraconense. Su situación periférica había marcado su escasa relevancia hasta el Bajo Imperio. Pero el complicado siglo V provocó cambios significativos. La convergencia en la *mansio* Virovesca de la vías Astorga-Burdeos y Astorga-Tarragona, la importancia annonaria y militar de dicha ruta, en una zona de paso en el punto más distante de la última provincia imperial en Hispania, el ir y venir de tropas imperiales y germanas, así como la implantación de suevos y wascones frente a ellos, llevó a que los últimos romanos de este confín intentaran reforzar sus señas de identidad romanas frente a los recién llegados. Este comportamiento, documentando solo parcialmente por vía textual, ha dejado importantes restos –militares, religiosos, funerarios– que pueden interpretarse desde una perspectiva contextual y diacrónica, mostrando la transición de la Antigüedad a la Edad Media, de la Tarraconense al Ducado de Cantabria.

11,30h. ***Ultrera et Puig Rom, sites perchés du haut Moyen Âge de part et d'autre des Pyrénées méditerranéennes : chronologie, formes et fonctions comparées.***

André Constant (*Aix-Marseille Université-AMU; Centre National de la Recherche Scientifique-CNRS*)

Eva Subías (*Universitat Rovira i Virgili-URV*)

Anna Maria Puig (*Arqueòloga*)

Dolors Codina (*BAULA Recerca Arqueològica*)

Gurgana Guionova (*Centre National de la Recherche Scientifique-CNRS; Aix-Marseille Université-AMU*)

Ignasi Fiz (*Universitat Rovira i Virgili/ Institut Català d'Arqueologia Clàssica-URV/ICAC*)

Dans une démarche transfrontalière renouvelée rassemblant des équipes de chercheurs français et espagnols (catalans), cette communication présentera les résultats des fouilles de 2 sites d'habitat perché du haut Moyen Âge (Ultrera/Ultrère et Puig Rom) situés sur les bas versant littoraux des Pyrénées méditerranéennes. La mise en comparaison révèle des points de concordance entre ces deux sites contemporains (rythmes et parfois architecture), mais aussi de nombreux particularismes tant du point de vue de leur organisation que de leur culture matérielle respective. Mieux établis grâce aux fouilles récentes, les constats invitent plus que jamais à la réflexion sur la filiation de ces établissements, leurs statuts sans doute divers et les rythmes d'occupation qui animèrent, depuis le Ve siècle et à la charnière des VIIe-VIIIe siècles, les espaces situés aux confins méridionaux de la Narbonnaise et de la Tarraconnaise nord-orientale. De la domination wisigothique aux temps carolingiens, l'extinction, la survivance ou bien la réactivation de modes d'occupation et de contrôle de l'espace (castra) soulève aussi inévitablement et plus largement la question de la frontière pyrénéenne à la fois terrestre et maritime.

11,45h. *El pas de l'antiguitat a l'Edat Mitjana al jaciment de l'Esquerda, Osona. Darreres novetats de la recerca arqueològica.*

Imma Ollich (*Universitat de Barcelona-UB*)

Montse Rocafiguera (*Museu Arqueològic de l'Esquerda-MAE*)

Maria Ocaña (*Museu Arqueològic de l'Esquerda-MAE*)

Albert Pratdesaba (*Museu Arqueològic de l'Esquerda-MAE*),

El pas de l'Antiguitat a l'Edat Mitjana està testimoniada a l'Esquerda amb restes visigodes i carolíngies, descobertes en les excavacions més recents. Així es completa l'ampli arc cronològic d'aquest jaciment, que abasta des del segle VIII aC fins a la seva destrucció a inicis del segle XIV dC. La ubicació de l'assentament al tram mitjà del riu Ter, sobre un meandre que forma una península de 12 Ha, li proporciona una estratègia de domini visual i control sobre gran part de la comarca d'Osona, explicant la seva funció com a fortalesa al llarg dels segles. En època ibèrica s'hi va construir un gran òpidum que, amb una gran muralla, un urbanisme ben planificat i un possible santuari, confirmen el lloc com a capital dels ausetans, Ausa. Després de la destrucció en època romana, l'Esquerda fou ocupada pels visigots: s'ha descobert un camp de sitges d'època visigòtica i una altra gran muralla de més de 150m, amb una necròpolis extramurs de la mateixa època. Amb l'entrada dels francs carolingis, aquesta muralla fou reforçada amb grans torres quadrades, i aprofitada al llarg de l'Edat Mitjana. La presència carolíngia està corroborada també per ceràmiques espatulades i un diner d'argent de Lluís el Pietós.

12,00h. *El Castellot de Castellví de la Marca entre l'antiguitat tardana i la feudalitat.*

Cristian Folch (*Universitat Autònoma de Barcelona-UAB*)

Jordi Gibert (*Universitat Autònoma de Barcelona-UAB*)

Xavier Gonzalo (*Universitat Autònoma de Barcelona-UAB*)

Ramon Martí (*Universitat Autònoma de Barcelona-UAB*)

El Castellot de Castellví de la Marca es documenta d'ençà de l'any 951 amb el nom de *Castrum Vetulum* i ocupa un cim que domina el conjunt de la plana penedesenca, on desenvolupà funcions de vigilància territorial durant els primers segles medievals. Així ho desvetllen les intervencions realitzades recentment, que permeten seqüenciar les distintes fases gairebé sense interrupcions, gràcies a uns registres peculiars on conflueixen les tradicions locals i les influències exògenes. Així, sobre precedents prehistòrics i altoimperials, la reocupació del cim de Castellví se situa vers els segles V-VI i perdura fins més enllà de la conquesta musulmana, malgrat que no es conservin estructures coetànies. Les construccions inicials no es renovaren, però, fins l'edificació de la torre mestra de planta circular, molt probablement durant el segle IX. Al seu torn, l'establiment del castell termenat d'època comtal comportà la construcció d'una aula i de dues muralles successives, tot transformant Castellví en un espai residencial durant els segles X-XI.

12,15h. *Arqueologia dels espais de producció al Jaciment de Santa Margarida (Martorell): estructures de combustió, treballs agrícoles i manufactura en un assentament en transformació (s. VI – X d.C.).*

Esther Travé Allepuz (*Universitat de Barcelona–UB, Centre d'Estudis Martorellencs-CEM*)

Pablo del Fresno Bernal (*Sistemes de Gestió del Patrimoni SCCL*)

Montserrat Farreny Agràs (*Museu de Martorell, Centre d'Estudis Martorellencs-CEM*)

Els treballs d'excavació arqueològica realitzats a Santa Margarida (Martorell, Baix Llobregat) al llarg dels darrers cinc anys han proporcionat informacions valuoses per conèixer les característiques d'aquest assentament rural, especialment en les fases primerenques. La troballa d'un conjunt edificat coetani de la primera església ha transformat significativament la fisonomia coneguda del jaciment i ens permet plantejar noves hipòtesis per interpretar el període de transició entre l'antiguitat tardana i l'època feudal (s. VI – X d.C.). L'assentament experimenta una ocupació continuada que alterna els usos de l'espai com a necròpolis, espai d'hàbitat i espai productiu en un entorn rural. A través de l'estudi d'algunes estructures pròpies d'activitats relacionades amb la metal·lúrgia, la fabricació de calç, les activitats agrícoles o la transformació i emmagatzematge de béns de consum, i de la caracterització dels materials arqueològics podem oferir una visió actualitzada i un panorama renovat d'una etapa d'ocupació encara poc coneguda.

12,30h. *Le quattro chiese di Coccabile di Copparo (FE). Una testimonianza di continuità di culto dal V-VI sec. ai giorni nostri*

Chiara Guarneri (*Soprintendenza Archeologica*)

Flavia Amato (*Arqueòloga*)

Marco Bruni (*Arqueòleg*)

Nel territorio dell'Alto Ferrarese, a Coccabile di Copparo, sono in corso di scavo tre edifici sacri. L'esistenza di una chiesa consacrata a S.Venanzio era attestata in loco da una fonte del X secolo ma la sua ubicazione non era certa. Uno scavo, realizzato in un canale al margine dell'abitato di Coccabile, ha potuto documentare l'esistenza di un primo edificio costruito attorno al V-VI secolo, costituendo una delle più antiche testimonianze di culto nell'area ferrarese.

Abbandonata a causa del progressivo avanzare di un corso d'acqua, la chiesa fu sostituita da un'altra, edificata nel corso del VII secolo, lievemente disassata e spostata rispetto alla prima. Anche quest'ultima fu abbandonata e un terzo edificio venne così edificato più all'interno dei due precedenti, a circa 500 metri di distanza.

Attualmente nel centro di Coccanile è aperta al culto la chiesa, dedicata a S.Venanzio, edificata all'inizio del XVII secolo. L'indagine archeologica ha portato quindi in luce un documento unico di continuità di culto dal V- VI sec.d.C. fino alle soglie dell'età moderna.

12,45h. ***El jaciment tardoantic de Ca la Madrona (Mataró)***

Jordi Ardiaca Rodríguez (*Arqueòleg*)

A causa de la construcció del Parc Circular Mataró-Maresme a l'antic solar de les Cristalleries Mataró al paratge de Ca la Madrona de Mataró, es van realitzar diverses rases que van confirmar la conservació parcial d'un jaciment ja documentat d'antic. L'excavació del jaciment de Ca la Madrona s'ha fet en dues campanyes, entre finals de 2021 i inicis de 2023. Aquestes campanyes ens han permès documentar diverses fases d'ocupació amb una forquilla d'entre segle I dC i segle XIV. Destaquem la troballa d'una necròpolis del segle I dC i d'un *torcularium* construït en època flàvia que perdura fins al Baix Imperi. Cap a finals del segle IV es construeix un edifici amb diverses estances que s'abandona durant el segle V. A l'est d'aquest, es construeix una nova edificació amb un accés a un camí i vinculat amb una necròpolis tardoantiga, destruïda parcialment amb la construcció de la fàbrica moderna. Es tracta d'una necròpolis molt extensa a on predominen els enterraments infantils amb una àmplia varietat de tipologies de tombes. Ja en època medieval la zona és ocupada pel conreu de la vinya.

13,00h. Debat / *Debate*

13,15h. PAUSA-DINAR / LUNCH

SESSIÓ DESDOBLADA / SPLIT SESSION

SALA A

15,15h. ***Primeros resultados de la intervención arqueológica en la necrópolis de A Capela (Catoira, Pontevedra)***

Diego Play Augusto (*Universidad de Oviedo-UniOvi*)

Durante el pasado mes de febrero se realizado una serie de sondeos arqueológicos en la finca de "A Capela", ubicada en el núcleo de San Salvador (Catoira, Pontevedra). El yacimiento del mismo nombre se conoce desde los años 70 del siglo XX por el hallazgo de un ara romana, una estela y una serie de laudas sepulcrales datadas de forma genérica entre los siglos V y XII. La primera campaña de actuación ha permitido documentar un momento de uso funerario importante durante el período altomedieval, posiblemente vinculado a un centro de culto ubicado en las inmediaciones de la necrópolis. En el presente trabajo se analizarán los restos documentados y se ofrecerá una primera interpretación de la historia de este particular enclave.

15,30h. ***Canvi de paradigma en el món funerari durant l'Antiguitat Tardana i l'Alta Edat Mitjana al Prepirineu? El cas de la Bauma dels Ossos del Clot del Llop (Gironella, Berguedà).***

Rosa Soler Acedo (*Antropòloga, col·laboradora de la Unitat d'Antropologia Biològica de la Universitat Autònoma de Barcelona-UAB*)

Marta Sánchez Soler (*Historiadora*)

Maria Eulalia Subirà (*Universitat Autònoma de Barcelona-UAB*)

La Bauma dels Ossos del Clot del Llop és un abric rocós localitzat al nucli de Cal Bassacs, al municipi de Gironella (Berguedà). Al seu interior es van localitzar restes antropològiques, les quals van ser parcialment excavades l'any 1978 pel grup de Prehistòria del Museu Comarcal de Berga. Es tracta d'un enterrament col·lectiu que, per similituds amb altres jaciments de la comarca i la troballa de fragments de ceràmica prehistòrica a les seves proximitats, va ser datat relativament com a calcolític. Quaranta-dos anys després, les restes òssies van ser estudiades i datades per radiocarboni per tal d'obtenir més informació de la mostra poblacional enterrada i poder acotar la seva cronologia. Els resultats de les datacions fan pensar en un canvi de paradigma pel que fa a la cronologia del jaciment i, com a conseqüència, també del món funerari durant l'Antiguitat Tardana i l'Alta Edat Mitjana a la comarca del Berguedà.

15,45h. ***(Re)cycling social structures: from the slavery of the silo to the puticuli of the servi.***

Jose María Carrasco (*Universitat Autònoma de Barcelona-UAB*)

Ariadna Guimerà (*Universitat Autònoma de Barcelona-UAB*)

An old phenomenon for a new archaeological data. The puticuli topoi has been forgotten by the re-cent archaeological research. Collective burials carried out in wells and silos in Late Roman settlements have undoubtedly become a frequent situation on the rural landscape of the NE peninsula. This presentation will describe this phenomenon and introduce a very recent case study. We believe that these structures, having discarded their storage function, were used as a place of garbage deposit: a concept that classical sources named puticuli. Traditionally, puticuli have been explained as large wells located outside Roman cities. Does this type of dump have a hitherto unidentified rural parallel? For the discussion, we present the Vilardida inhumations in relation with other Ager Tarraconensis archaeological sites: a rural settlement related on an slave-owning landscape. Keywords: Puticuli, Slavery, Inhumations, Rural landscape, Vilardida, Ager Tarraconensis.

16,00h. ***Els orígens de l'església parroquial de Sant Esteve de Canapost (Forallac, Baix Empordà)***

Jordi Oliver Vert (*Institut Català d'Arqueologia Clàssica-ICAC*)

A propòsit de la troballa d'un fragment de tapa de sarcòfag encastat a un mur d'un immoble proper a l'església de Sant Esteve de Canapost, amb la probable iconografia d'una escena del cicle bíblic de Jonàs, es vol presentar el que seria el primer vestigi d'època tardoantiga identificat a l'espai de necròpolis generat al sector sud de l'església. En efecte, les excavacions desenvolupades entre els anys 2004 i 2005 van posar al descobert un espai de cementiri alt-medieval, entre els segles VII i X dC, amb 85 tombes antropomorfes excavades al subsòl i 18

sarcòfags, de caixa llisa. El treball pretén aportar llum sobre els orígens d'aquest espai cementiri, segurament vinculat a la propera vil·la romana de Mas de Dalt (Canapost), i posar aquest dins del context global d'altres casos del nord-est català com el de Sant Joan Sescloses (Vilanova de la Muga).

16,15h. **PastMont. Un projecte de recerca sobre les transformacions del paisatge del Montseny entre l'Antiguitat i l'Edat Mitjana.**

Abel Gallego-Valle (*Grup d'Investigació en Arqueologia del Paisatge-GIAP, Institut Català d'Arqueologia Clàssica-ICAC*)

Valentina Pescini (*Grup d'Investigació en Arqueologia del Paisatge-GIAP, Institut Català d'Arqueologia Clàssica-ICAC*)

Jaume Oliver (*Grup d'Investigació en Arqueologia del Paisatge-GIAP, Institut Català d'Arqueologia Clàssica-ICAC*)

Arnau Garcia-Molsosa (*Grup d'Investigació en Arqueologia del Paisatge-GIAP, Institut Català d'Arqueologia Clàssica-ICAC*)

El projecte PastMont pretén identificar les pràctiques agrícoles i ramaderes al Montseny occidental, del Pla de la Calma a la vall del Congost, entre la Tardoantiguitat (segles V-VII ne) i el feudalisme (segles XII-XIII ne). Es tracta de la continuació de 8 anys de recerca històrica i arqueològica que han permès ampliar la perspectiva des dels espais de transformació i consum (jaciment d'Aiguafreda de Dalt) fins on tenen lloc els processos de treball agrícoles i ramaders. Com a valor afegit, PastMont vol identificar les dinàmiques que han contribuït a la formació del paisatge (cultural) integrat en el Parc Natural del Montseny. Per aquest propòsit, la recerca la du a terme un equip interdisciplinari que inclou especialistes en arqueologia mediambiental, geoarqueologia, arqueologia agrària o interpretació arqueològica de les fonts escrites, entre d'altres

16,30h. **"In territorio Orritense": Un projecte per conèixer l'evolució del poblament prepirinenc de l'antiguitat tardana al món medieval.**

Xavier Costa Badia (*Institut de Recerca en Cultures Medievales-Universitat de Barcelona-IRCV-UB*)

Marta Sancho i Planas (*Institut de Recerca en Cultures Medievales-Universitat de Barcelona-IRCV-UB*)

El projecte "In Territorio Orritense" se centra en el territori del castell d'Orrit, ubicat a la riba esquerra de la Noguera Ribagorçana. Es tracta d'un cas molt singular, ja que tenim constància documental de la seva existència des de la primera meitat del segle VI i, a més, tenim indicis per pensar que en aquella època ja era un centre de poder més o menys important. Per tant, ens interessa molt descobrir com era aquell centre i el seu territori al segle VI, així com la seva evolució posterior fins al segle XI, ja en època feudal. Per fer-ho, el nostre projecte contempla la intervenció en diversos jaciments amb nivells inclosos dins d'aquesta cronologia: Orrit, Els Altimiris, Sant Martí de les Tombetes, Vilavella del Castellet i Els Sabarissos. En aquesta comunicació, ens agradaria presentar els primers resultats de la nostra recerca en aquests jaciments i discutir algunes hipòtesis de futur.

16,45h. Debat / *Debate*

SALA B

15,15h. ***El vertedero tardoantiguo de la Catedral de Tarragona y la transformación del recinto de culto imperial de Tarraco.***

Itziar Gutiérrez-Soto (*arqueòloga*)

Josep M. Macias Solé (*Institut Català d'Arqueologia Clàssica-ICAC*)

Francesc Rodríguez Martorell (*Universitat Rovira i Virgili, Institut Català d'Arqueologia Clàssica-URV/ICAC*)

La Acrópolis de Tarragona ha sido objeto de numerosas intervenciones arqueológicas que han puesto el foco en la comprensión histórica y urbanística de la sede del *Concilium Prouvinciae Hispaniae Citerioris*. Sin embargo, la investigación centrada en la transformación urbanística y la cristianización ideológica tardoantigua de este recinto de poder adolece de datos concretos, lo que convierte a cada uno de sus “basureros” urbanos en un valioso indicador cronológico y socioeconómico. Presentamos una revisión actualizada de los materiales cerámicos hallados en las excavaciones del claustro de la Catedral, efectuadas en el año 1955 por José Sánchez Real y publicados, parcialmente, por Christoph B. Rüger. Así se incide en el análisis y contextualización de un gran conjunto de materiales cerámicos mediterráneos del siglo V dC, avanzando en la comprensión histórica de la transformación de un recinto de culto imperial que albergaba los templos dedicados a Augusto y a la dinastía Flavia.

15,30h. ***La cultura material dels Altimiris (segles V-XI).***

Walter Alegria Tejedor (*Universitat de Barcelona-UB*)

Marta Sancho i Planas (*Universitat de Barcelona-UB*)

Els Altimiris és un jaciment arqueològic que interpretem com un monestir de la primera i segona edat mitjana. La cultura material que analitzem en el següent comunicació ens determina aspectes socials, econòmics i culturals, que presentem en aquesta comunicació i que inclou les estructures i artefactes d'aquest espai cristià datat entre els segles V i XI.

15,45h. ***Un abocador del segle VI dC a Blanes (la Selva).***

Emma Llach i Palmada (*Atri Cultura i Patrimoni, SLU*)

Joan Llinàs i Pol (*Atri Cultura i Patrimoni, SLU*)

La troballa, la tardor de 2022, d'una fossa d'abocador del segle VI dC al carrer Sant Bonós, 2, de Blanes, va proporcionar un conjunt notable de material arqueològic. A banda de l'interès del propi conjunt, on les importacions nord-africanes conviuen amb la ceràmica comuna pròpia del moment, aquesta és la primera vegada que es documenta un context arqueològic clar en l'emplaçament de *Blandae* en època tardoantiga, i permet hipotetitzar entorn de la continuïtat de poblament de l'antiga urbs més enllà del període altimperial, tal com fins ara es coneixia.

16,00h. **La villa dels Castelletes entre el baix imperi i l'alta edat mitjana.**

Adrià Cubo Córdoba (*arqueòleg*)

Jordi Morera Camprubí (*arqueòleg*)

Josep Francesc Roig Pérez (*arqueòleg*)

Amb aquesta comunicació volem donar a conèixer les fases més tardanes d'una vil·la recentment excavada com seria La vil·la dels "Castelletes" (La Canonja, El Tarragonès). Aquesta, i deixant de banda les fases alt imperials, presenta una interessantíssima seqüència d'ocupació entre el baix imperi i l'alta edat mitjana que ens permetrien observar com es podria haver adaptat aquest establiment tardoromà a la desaparició del imperi romà d'occident i al *modus vivendi* que de ell es derivava. D'aquesta manera, entre finals del segle V dne i la primera meitat del segle VI dne, aquesta vil·la patiria un profund procés de transformació que ens permetria parlar d'una continuïtat d'ocupació i explotació d'aquest establiment fins la primera meitat del segle VIII dne. Durant aquest període d'ocupació es defineix un nou assentament rural en què destaca un *torcularium*, distintes àrea d'emmagatzematge, un taller de vidre, entre altres instal·lacions productives.

16,15h. **La vil·la de la Gran Via-Can Ferrerons (Premià de Mar, Barcelona) durant l'Antiguitat Tardana.**

Ramon Coll Monteagudo (*Tècnic de Patrimoni-Ajuntament de Premià de Mar*)

Rosario Navarro Sáez (*professora jubilada Universitat de Barcelona-UB*)

Marta Prevosti Monclús (*Institut Català d'Arqueologia Clàssica-ICAC, Institut d'Estudis Catalans-IEC*)

Durant el segle V dC la vil·la de la Gran Via-Can Ferrerons sembla presentar una fase de gran prosperitat. Tot i que el nostre coneixement és parcial, a causa d'un incontrolat urbanisme entre les dècades de 1960 a 1980, d'una banda constatem que un espai productiu amb dipòsits es transformat en pars urbana, amb un magnífic mosaic; en un altre punt, es va aixecar *ex novo* un espectacular edifici de planta octogonal de més de 700 m², usat com a pavelló de recepció i on presumiblement s'hi practicà l'*otium* per part d'algun membre destacat de la classe benestant (*potentiores*) de *Barcino*. Aquesta situació de prosperitat contrasta amb la dels establiments de l'ager de *Baetulo* i d'*Iluro*, en el millor dels casos reconvertits en espais productius quan no abandonats.

16,30h. **Esquelles o campanes? Revisió de materials sonors del monestir del Boverar (Lleida, s. VI-VIII).**

Laura de Castellet (*Historiadora*)

El jaciment visigòtic del Boverar (Lleida, ss. VI-VIII) va ser excavat als anys 60 per R. Pita i P. de Palol (Palol i Pita 1972). Des dels inicis es van plantejar les possibilitats de què es tractés o bé d'un poblat a l'entorn d'una basílica i baptisteri o bé d'un monestir en relació amb la seu diocesana de Lleida. En ser descartada la hipòtesi monàstica, els materials arqueològics es van analitzar sota el prisma d'un ús agropecuari. Tanmateix l'estudi d'alguns materials es va relacionar amb la fabricació de pergami (Sales-Carbonell 2014), i una revisió recent de diverses

peces ha descartat la seva identificació com a esquesles de bestiar o caixes de ferro sinó com a campanetes i campanes d'ús monàstic -segurament les primeres campanes monàstiques a Europa-, un ús que reforça la identificació del Bovalar com un monestir de primer ordre.

16,45h. Debat / *Debate*

17,00h. PAUSA-CAFÈ / *COFFEE BREAK*

17,30h. ***La mutation du paysage urbain d'Aix-en-Provence (France) entre l'Antiquité et le début du Moyen Âge.***

Nuria Nin (*Conservateur en chef du Patrimoine ; responsable de la Direction Archéologie et Muséum de la ville d'Aix-en-Provence*)

Tandis qu'aux IVe-Ve s., Aix-en-Provence tire profit des nouveaux cadres inaugurés par l'Antiquité tardive, son paysage urbain va connaître une mutation sans précédent. Affecté, dès le IIIe s., par un important processus de mitage, il se présente, au Ve s., comme un semis de lieux d'occupation au sein desquels se distinguent plusieurs quartiers que séparent des zones en déshérence. Deux fouilles conduites en 2004 et 2017-2018 ont éclairé cet « entre-deux » de l'histoire d'Aix-en-Provence, que constitue la longue période inscrite la fin du Haut Empire et le Moyen Age. Elles ont tout à la fois souligné le lent effacement de la romanité, dont les derniers feux sont perceptibles jusqu'à l'orée du VIIe siècle, et mis en évidence les processus divers qui, à partir de trois grands pôles monumentaux du Haut Empire, ont contribué à la progressive recomposition urbaine de la cité en une singulière ville médiévale tripartite.

17,45h. ***De Tarraco l'ager tarraconensis occidental. A Tarragona i el camp entre els segles V i XII. Cap a un nou relat històric.***

Joan J. Menchon Bes (*Ajuntament de Tarragona*)

Es planteja la base d'un nou relat històric de Tarraco/Tarraco i l'ager tarraconensis occidental/Camp de Tarragona entre els segles V i XII, és a dir entre antiguitat tardana i conquesta feudal, resum de la nostra tesi doctoral (UB any 2022).

Tarraco pateix una important transformació a partir del segle V i malgrat perdre pes com a capital política manté el seu paper com a seu metropolitana. Tot i això no resisteix més enllà del segle IX després de la invasió islàmica del 713-717.

Ciutat i territori mantenen una clara inèrcia al segle VIII però després de la fixació de la frontera carolíngia al Llobregat (inicis del IX) el vell *ager tarraconensis* queda fora dels límits de la Catalunya Vella i s'ha volgut veure com ampli territori buit fins els límits de la frontera islàmica, amb els referents de Tortosa i Lleida.

La revisió historiogràfica i arqueològica apunta cap a unes terres encara poblades oscil·lants entre els comtats cristians i el califat, un territori en funcionament, encreuament de velles tradicions i formes d'explotació, com es veu en la continuïtat d'ocupació de velles viles romanes (que no del sistema), juntament amb nous models propis de l'Antiguitat Tardana i del món andalusí. A partir del tombant de mil·lenni, com a fita de conveniència, i la cristallització del feudalisme, es trenca definitivament amb el món antic.

18,00h. . **Gerunda. Del baix imperi a l'alta edat mitjana. Els canvis d'una ciutat**
Josep Maria Nolla i Brufau (*Universitat de Girona-UdG*)

Quasi mig segle d'activitat arqueològica permeten una observació acurada de l'evolució del nucli urbà de *Gerunda* i del seu *suburbium* immediat, entre l'època tetràrquica i l'any 1000 per posar una data límit. Són moltes, certament, les coses que se'ns escapen, però coneixem altres espais, alguns únics o quasi en el context hispà, que val la pena ressenyar i analitzar.

18,15h. **Roses, de la tardoantiguitat a l'època medieval.**

Marc Bouzas (*Càtedra Roses d'Arqueologia i Patrimoni Arqueològic-Universitat de Girona-CRAPA-UdG*)

Lluís Palahí (*Càtedra Roses d'Arqueologia i Patrimoni Arqueològic-Universitat de Girona-CRAPA-UdG*)

La història de la Roses tardoantiga és complexa i poc coneguda. Les traces arqueològiques mostren l'existència d'un nucli d'hàbitat que en època visigoda arriba a encunyar i d'una petita esglésiola a l'entorn de la qual s'estructura una important necròpolis. Abandonat aparentment l'espai durant un cert temps, a principis del segle X a la zona de l'antiga basílica paleocristiana s'hi funda el monestir de Santa Maria de Roses que serà el germen de la població medieval. La comunicació analitza breument les dades conegudes sobre aquest període i les novetats aportades per les excavacions arqueològiques desenvolupades als darrers anys.

18,30h. Debat / *Debate*

19,00h. **CLOENDA / CLOSING ACT**

VI SEMINARI INTERNACIONAL D'ARQUEOLOGIA MEDIÉVAL I MODERNA

DE L'ANTIGUITAT A L'EDAT MITJANA, UN PERÍODE DE GRANS CANVIS. NOVETATS DES DE L'ARQUEOLOGIA

19 octubre 2023
Teatre Municipal
de Roses
c/Tarragona,81

VI INTERNATIONAL SEMINAR ON MEDIÉVAL AND POST-MEDIÉVAL ARCHAEOLOGY

FROM ANTIQUITY TO THE MIDDLE AGES, A PERIOD OF MAJOR CHANGES. NEWS FROM ARCHAEOLOGY

8,45h Arribada participants/
Participants arrival

9,00h. **PRESENTACIÓ/PRESENTATION**

9,15h. **CONFERÈNCIA INAUGURAL /
INAUGURAL CONFERENCE**

*Noves perspectives en l'arqueologia de
morts (i vivis!) entre l'antiguitat tardana
i l'alta edat mitjana. el paper de
l'arqueòleg en les recerques
multidisciplinars.* (Alexandra Chavarria
UNIPD)

COMUNICACIONS/COMMUNICATIONS

10,00h. *Re-discovering Medieval
Landscapes in southern Latium: The
Monti Aurunci Project.* (Edoardo Vanni
-UNISTRASI; Federico Saccoccio- UniPi)

10,15h. *Continuïtats i ruptures del
poblament baiximperial romà i
tardoantinc a les comarques de l'Alt i
Baix Penedès i Garraf.* (Francesc
Florensa-ATICSsl; Magí Miret-GenCat)

10,30h. *La regió de Ponent a la
Tardoantiguitat (segles V-VIII).
Aproximació a la xarxa de poblament,
explotació del territori i vies de
comunicació des de l'arqueologia del
paisatge.* (Montse Baiges Minguella -
Mascançà)

10,45h. **PAUSA-CAFÈ/COFFEE BREAK**

11,15h. *De los últimos romanos de la
Tarraconense a los hispanovisigodos
del Ducado de Cantabria.* (José Ángel
Lecanda Esteban -Universidad de
Deusto)

11,30h. *Ultera et Puig Rom, sites
perchés du haut Moyen Âge de part et
d'autre des Pyrénées méditerranéennes :
chronologie, formes et
fonctions comparées.* (André Constant
-AMU; Eva Subias -URV; Anna Maria
Puig -Arqueòloga; Dolores Codina -
BAULA, Guergana Guionova -CNRS,
Ignasi Fiz -URV/ICAC)

11,45h. *El pas de l'antiguitat a l'Edat
Mitjana al jaciment de l'Esquerda,
Osona. Darreres novetats de la recerca
arqueològica.* (Imma Ollich -UB, Montse
Rocafiguera -MAE, Maria Ocaña -MAE,
Albert Pratdesaba -MAE)

12,00h. *El Castellot de Castellví de la
Marca entre l'antiguitat tardana i la
feudalitat.* (Cristian Folch -UAB, Jordi
Gibert -UAB, Xavier Gonzalo -UAB,
Ramon Martí -UAB)

12,15h. *Arqueologia dels espais de
producció al jaciment de Santa
Margarida (Martorell): estructures de
combustió, treballs agrícoles i
manufatura en un assentament en
transformació (s. VI - X d.C.)* Esther
Travé Allepuz (UB, CEM), Pablo del
Fresno Bernal (Sistemes de Gestió del
Patrimoni SCCL), Montserrat Farreny
Agràs (Museu de Martorell, CEM),

12,30h. *Le quattro chiese di Coccanile
di Copparo (FE). Una testimonianza di
continuità di culto dal V-VI sec. ai
giorni nostri.* (Chiara Guarnieri -
Soprintendenza Archeologica, Flavia
Amato -Arqueòloga, Marco Bruni -
Arqueòleg)

12,45h. *El jaciment tardoantinc de Ca la
Madrona (Matarró).* (Jordi Ardiaca
Rodríguez -Arqueòleg)

13,00h. **Debat/Debate**

13,15h. **PAUSA-DINAR/LUNCH**

SESSIÓ DESDOBLADA/SPLIT SESSION

SALAA

15,15h. *Primeros resultados de la
intervención arqueológica en la
necrópolis de A Capela (Catoira,
Pontevedra).* (Diego Play Augusto -
UniOvi)

15,30h. *Canvi de paradigma en el món
funerari durant l'Antiguitat Tardana i
l'Alta Edat Mitjana al Prepirineu? El cas
de la Bauma dels Ossos del Clot del Llop
(Gironella, Berguedà).* Rosa Soler Acedo
-col-laboradora UAB; Marta Sánchez
Soler -Historiadora; Maria Eulalia Subirà
-UAB)

15,45h. *(Re)cycling social structures:
from the slavery of the silo to the
puticuli of the servi.* (Jose María
Carrasco -UAB; Ariadna Guimerà -UAB)

16,00h. *Els orígens de l'església
parroquial de Sant Esteve de Canapost
(Forallac, Baix Empordà).* (Jordi Oliver
Vert -ICAC)

16,15h. *PastMont. Un projecte de
recerca sobre les transformacions del
paisatge del Montseny entre
l'Antiguitat i l'Edat Mitjana.* (Abel
Gallego-Valle -GIAP-ICAC; Valentina
Pescini -GIAP-ICAC; Jaume Oliver -GIAP-
ICAC; Arnau Garcia-Molsosa -GIAP-ICAC)

16,30h. *"In territorio Orritense": Un
projecte per conèixer l'evolució del
poblament prepirinenc de l'antiguitat
tardana al món medieval.* Xavier Costa
Badia -IRCVM-UB, Marta Sancho i Planas
-IRCVM-UB)

16,45h. **Debat/Debate**

SALAA

15,15h. *El vertedero tardoantiquo de la
Catedral de Tarragona y la
transformación del recinto de culto
imperial de Tarraco.* (Itziar Gutiérrez-
Soto -Arqueòloga; Josep Maria Macias
Solé (ICAC); Francesc Rodríguez
Martorell (URV-ICAC)

15,30h. *La cultura material dels
Altimiris (segles V-XI).* (Walter Alegria
Tejedor -UB, Marta Sancho i Planas -UB)

15,45h. *Un abocador del segle VI dC a
Blanes (la Selva).* (Emma Llach i Palmada
-ATRI; Joan Llinàs i Pol -ATRI)

16,00h. *La villa dels Castelletes entre el
baix imperi i l'alta edat mitjana.* (Adrià
Cubo Córdoba -Arqueòleg; Jordi Morera
Camprubí -Arqueòleg; Josep Francesc
Roig Pérez -Arqueòleg)

16,15h. *La vil·la de la Gran Via-Can
Ferrerons (Premià de Mar, Barcelona)
durant l'Antiguitat Tardana.* (Ramon
Coll Monteagudo -Ajuntament de
Premià de Mar; Rosario Navarro Sáez
-UB; Marta Prevosti Monclús -ICAC-IEC)

16,30h. *Esquelles o campanes? Revisió
de materials sonors del monestir del
Bovalar (Lleida, s. VI-VIII).* (Laura de
Castellet (Historiadora)

16,45h. **Debat/Debate**

17,00h. **PAUSA-CAFÈ/COFFEE BREAK**

17,30h. *La mutation du paysage urbain
d'Aix-en-Provence (France) entre
l'Antiquité et le début du Moyen Âge.*
(Nuria Nin (Aix-en-Provence)

17,45h. *De Tarraco l'ager tarraconensis
occidental. A Tarragona i el camp entre
els segles V i XII. Cap a un nou relat
històric.* Joan Josep Menchon Bes
-Ajuntament de Tarragona)

18,00h. *Gerunda. Del baix imperi a
l'alta edat mitjana. Els canvis d'una
ciutat.* Josep Maria Nolla i Brufau -UdG)

18,15h. *Roses, de la tardoantiguitat a
l'època medieval.* (Marc Bouzas -CRAPA-
UdG; Lluís Palahí -CRAPA-UdG)

18,30h. **Debat**

19,00h. **CLOENDA/CLOSING ACT**

Organització

Secretaria

Càtedra Roses d'Arqueologia i
Patrimoni Arqueològic-Universitat de
Girona
+34 676522597
cat.rosesarqueologia@udg.edu

Direcció

Marc Bouzas (CRAPA-Universitat de
Girona)

Comitè organitzador

Marc Bouzas (CRAPA-Universitat de
Girona)
Neus Coromina (LAHAP-Universitat de
Girona)
Lluís Palahí (CRAPA-Universitat de
Girona)
Jordi Vivo (LAHAP-Universitat de
Girona)

Comitè científic

Joan Pinar (University of Hradec
Králové)
Jordina Sales (Universitat de
Barcelona)
Eva Subias (Universitat Rovira i Virgili)
Josep Maria Vila (Universitat Autònoma
Barcelona)

Per més informació
<https://www.udg.edu/en/catedres/roses-darqueologia/transferencia/seminaris>

Organitza

Universitat de Girona
Càtedra Roses d'Arqueologia
i Patrimoni Arqueològic

Amb la Col·laboració

Ajuntament de Roses
www.roses.cat

Ajuntament de Tarragona
Ajuntament de Vilabertran
Ajuntament de Vilabertran
Ajuntament de Vilabertran
Ajuntament de Vilabertran

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

Projecte
Urbanisme, poblament i
conflicte en època
medieval i moderna. La
vila de Roses com a